

Висновок. Метою державної екологічної політики є досягнення певного стану навколишнього середовища шляхом впровадження екосистемного підходу до всіх напрямків соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте і безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження і відновлення природних екосистем.

Література

1. Закон України «Про охорону навколишнього середовища».
2. Ватаманюк З. Економіка України / Ватаманюк З., Панчишин С. та ін. Львів, ЛНУ, 2001.
3. Лемешев М.Я. Еколого-економічна модель природокористування. Всебічний аналіз навколишнього природного середовища. Л.: Гидрометеиздат, 1976. 276 с.
4. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1051>
5. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
6. Толстоухов А.В. Екологія та влада: на шляху до нової парадигми культури. *Мультиверсум. Філософський альманах*. Вип. 10. 2000. С. 51–65.

П.М. Бойко, Т.О. Бойко, О.С. Дитиняк
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
p-boiko@ukr.net

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЕМИ ШТУЧНИХ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ ХЕРСОНЩИНИ

Штучні ліси Херсонської області найбільшою потужністю характеризуються на території Нижньодніпровських піщаних арен. Даний природний комплекс характеризується жорсткістю умов середовища, які виражаються у значній амплітуді річних температур, посушливістю, негативними едафічними умовами, низькою вологістю повітря, вітровою ерозією та переміщенням піщаних ґрунтів.

Окремим негативним фактором середовища в останні століття став антропогенний. Під його впливом змінився гідрологічний режим

території, відбулось заліснення пісків нехарактерними видами дерев, збільшилось пасовищне навантаження та ін.

Не дивлячись на такі несприятливі умови середовища на території Нижньодніпровських пісків зростає біля 80 тис. га лісів з домінуванням видів роду сосна (*Pinus*). З одного боку такі значні за площею насадження безумовно потягли б за собою зміну природних екосистем. З іншого боку вони стали джерелом нових екологічних ніш для багатьох видів біорізноманіття. Це та багато інших питань обумовлює значну наукову цінність даних угруповань та підтверджує необхідність їх ґрунтового наукового всебічного дослідження.

З точки зору созології (наукового підходу до охорони природи) соснові ліси Нижньодніпров'я також заслуговують на ґрунтове дослідження. На їх території зберіглась достатньо велика кількість рідкісних зникаючих видів рослин, тварин, грибів та лишайників. Також дана територія забезпечує існування екосистем, які мають великий ступінь ендемізму. Це обумовлено тим, що соснові ліси є осередками більш сприятливих умов існування та розмноження багатьох видів організмів, ніж оточуючі псамофітні степи та різко відрізняються від них своїми видовим складом, характеристиками ґрунтів, умов зволоження та ін.

Соснові ліси Нижньодніпровських пісків, за думкою багатьох вчених, поряд з позитивними характеристиками мають ряд негативних. Підтвердження або заперечення цього також обумовлює необхідність та актуальність вивчення сучасного стану соснових лісів Нижньодніпров'я та прилягаючих до них територій.

Соснові ліси належать до території перетину двох екокоридорів національного значення Національної екомережі України – Дніпровського та Азово-Чорноморського та мають відігравати роль ядра біорізноманіття загальнодержавного значення, що забезпечує умови міграції та обміну генофонду різноманітних видів організмів.

За час існування на даній території сформувались кілька угруповань з домінуванням сосни. Це сосново-злакові, сосново-осокові та сосново-лишайникові фітоценози. При чому види лишайників та мохів, що переважають в соснових лісах також характерні і для навколишніх псамофітних степів та березових лісів.

При створенні досліджуваних нами соснових лісів лісоводами однобоко вивчались питання заліснення пісків, а саме з точки зору найбільших його масштабів та якнайшвидшого зарегулювання рухливих пісків. На нашу думку цей фактор і спричинив розвиток багатьох екологічних проблем в соснових лісах Нижньодніпровських арен.

Отже, первинною екологічною проблемою досліджуваної території ми вважаємо масштабні суцільні насадження монокультурного лісу, тобто двома тісно спорідненими видами одного роду – сосна звичайна та кримська.

Монокультурність або моновидовість зумовила векторний послідовний розвиток ряду вторинних екологічних проблем соснових лісів Нижньодніпров'я. Серед них ми виділяємо такі:

1. Зміна гідрологічного режиму території в бік зниження ґрунтового водопостачання.

2. Збільшення небезпеки виникнення епідемічних захворювань деревних порід.

3. Вільне розповсюдження шкідників, а як наслідок зниження продуктивності лісу або його загибель.

4. Пірогенна небезпека, пов'язана з анатомо-фізіологічними властивостями всіх видів сосни, багаті на смолисті виділення, легкозаймисте листя та суцільну зімкненість крон.

5. Зміна структури біорізноманіття:

а) природного – його збіднення, безпосередньо внаслідок внесення нехарактерного для екосистем піщаних арен виду рослин – сосни – у ранзі домінанта фітоцензів;

б) безпосередньо штучних соснових лісів внаслідок антропогенного пресингу, а саме перевипасу худоби, надмірного рекреаційного навантаження, збору недеревних ресурсів лісу, порушення лісової підстилки та ін., що призводить до деградації і так збіднених піщаних ґрунтів.

Поряд з негативними аспектами існування соснових лісів на території Нижньодніпров'я є кілька позитивних моментів.

По-перше, як нами вказувалось вище, вони відіграють роль ядра національного значення в структурі екомережі України, тобто забезпечені умовами для існування та відтворення багатьох цінних видів біорізноманіття, як типового зонального, так і «нового», історично нехарактерного.

Соснові ліси Нижньодніпров'я мають в своїй структурі об'єкти природно-заповідного фонду. Їх частина входить до території Чорноморського біосферного заповідника. Також на досліджуваній території є два заказника два заповідних урочища та ряд пам'яток природи. Зараз проектується створення національного природного парку, до якого будуть входити деякі масиви соснових лісів.

Екосистеми соснових лісів є місцем існування або тимчасового перебування ряду видів раритетного різноманіття, що належать до природоохоронних документів різного статусу. Воно представлене такими рідкісними видами:

- рослин – *Agropyron dasyanthum*, *Astragalus borysthenticus*, *Centaurea breviceps*, *Goniolimon graminifolium*, *Senecio borysthenticus*, *Stipa borysthentica*, *Tragopogon borysthenticus*, *Thymus borysthenticus*;

- тварин – *Anax imperator*, *Cordulegaster annulatus annulatus*, *Empusa pennicornia*, *Iris polystictica*, *Saga pedo*, *Papilio machaon*, *Iphiclides podalirius*, *Scolia hirta*, *Satanas gigas*, *Coluber jugularis*, *Vipera ursini renardi*, *Haliaeetus albicilla*, *Falco cherrug*, *Scirtopoda telum*, *Spalax arenarius*, *Mustela eversmanni*;

- лишайників – *Neofuscelia ryssolea*, *Xanthoparmelia camtschadalis*, *Celocaulon steppae*;

- мохів – *Tortula papillosa*.

Отже, штучні лісові насадження характеризуються рядом екологічних проблем, серед яких переважають монокультурність, висока небезпека підлягання захворюваності, шкідникам та пожежам, значний антропогенний пресинг та ін.

Соснові ліси, як складова біоти Нижньодніпровських арен відіграють роль природного ядра національного значення в структурі екомережі України.

Дана екосистема характеризується значними соціологічними показниками, такими як наявність об'єктів природно-заповідного фонду та видів раритетного біорізноманіття.

У подальшому при створенні нових насаджень або зміни існуючих необхідно дотримуватись науково обґрунтованих методик ведення лісового господарства в даному регіоні.

П.М. Бойко, М.О. Кухарчик

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

p-bo @ukr.net

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

До сучасних проблем ПЗФ Херсонської області можна також віднести:

– диз'юнктивне існування територій та об'єктів ПЗФ, що часто унеможливує обмін генетичним матеріалом цінних видів природного біорізноманіття між ними;

– несприйняття значущості охорони довкілля місцевим населенням, внаслідок складної соціально-економічної ситуації в країні;